

Krzysztof Latawiec

Gdy upadła rewolucja... : materiały do badań nad działalnością Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej - Frakcja Rewolucyjna w Lublinie w latach 1908-1909

Niepodległość i Pamięć 14/1 (25), 47-66

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krzysztof Latawiec
Lublin

Gdy upadła rewolucja...

Materiały do badań nad działalnością Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej – Frakcja Rewolucyjna w Lublinie w latach 1908-1909

Czerwiec 1907 r. był na ziemiach imperium rosyjskiego, w tym i w Królestwie Polskim, początkiem nowej sytuacji politycznej. Rozpoczął się okres tzw. „legalnej” kontrrewolucji zwanej w historiografii latami reakcji stołypinowskiej. Rząd carski od połowy 1907 r. wyraźnie przechodzi do kontrofensywy wobec środowisk, które na przełomie lat 1905-1906 doprowadziły do zachwiania posadami imperium Romanowów. Aktywna działalność sił rządowych skierowana była ku odzyskaniu pozycji sprzed października 1905 r. i na stopniowe wycofywanie z ustępstw popełnionych na rzecz społeczeństwa. Jednym z przejawów kontrrewolucji było zwalczanie, silnie zaktywizowanych w poprzednich latach, nielegalnych partii politycznych, w większości mających zabarwienie lewicowe.

Reforma carskich politycznych organów śledczych¹ oraz pozytywne efekty funkcjonowania instytucji tymczasowych wojennych² generał-gubernatorów pozwoliły zdusić nastroje społeczne, m.in. w Królestwie Polskim. Przełożyło się to na ograniczenie zakresu działalności partii lewicowych, które w latach 1905-1906 stosowały nagminnie terror polityczny, jako narzędzie walki z istniejącym systemem. Ostrze terroru było wymierzone najczęściej w przedstawicieli carskiego aparatu administracyjno-policyjnego. Ta metoda walki przyniosła partiom lewicowym spektakularne sukcesy, doprowadzając do częściowego paraliżu i dezorganizacji podstaw władztwa rosyjskiego w Kraju Nadwiślańskim. Liczby odnoszące się do tych kwestii mówią same za siebie. W 1906 r., w wyniku akcji bojowych organizacji partii lewicowych, w Królestwie Polskim zginęło 336, a rannych zostało 341 funkcjonariuszy państwowych. Sama Organizacja Bojowa

1 Patrz szerzej na ten temat: Z.I. Pieriegudowa, *Politiczeskij sysk Rossii (1880-1917)*, Moskwa 2000.

2 Zob. szerzej: A. Próchnik, *Rządy wojennych generał-gubernatorów w epoce stanu wojennego*, [w:] *Studia z dziejów polskiego ruchu robotniczego*, Warszawa 1958; R. Ślusarska, *Sytuacja w guberni lubelskiej w latach 1905-1908 w świetle materiałów urzędu tymczasowego generał-gubernatora lubelskiego*, *Annales UMCS, sectio F*, vol. LVI, 2001.

Polskiej Partii Socjalistycznej w ciągu 1905 r. dokonała 141 akcji, w 1906 r. zaś 275 akcji³.

Objawem nasilenia nadzoru Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nad ludnością zamieszkującą między Wartą a Bugiem było wyraźne ograniczenie aktywności antypaństwowej wspomnianych ugrupowań. Już w ciągu 1907 r. zmniejszyła się liczba akcji przeprowadzonych przeciwko przedstawicielom aparatu administracji i policji nad Wisłą. Śmierć z rąk bojowców poniosło już „tylko” 191 osób, zaś 278 zostało rannych. Wzmocnienie sił porządkowych uderzyło np. w aktywność PPS (zmniejszenie liczby akcji bojowych w latach 1907-1908 o przeszło sto, do 173). Dodać jednak należy, że było to również efektem nieporozumień w łonie tej najaktywniejszej polskiej partii lewicowej w latach rewolucji 1905-1907. Natomiast w latach 1907-1908 przede wszystkim załamał się masowy ruch rewolucyjny w dużych ośrodkach robotniczo-przemysłowych w dużych miastach.

O ile rok 1907 uważany jest za okres schyłkowy rewolucji na ziemiach polskich, to dwa kolejne lata w raportach o stanie bezpieczeństwa w Królestwie Polskim, przedstawiane są z perspektywy carskiego aparatu zaborczego jako okres normowania się sytuacji społeczno-politycznej⁴. Nasilenie nadzoru sił porządkowych spowodowało kolejne ograniczenie ram działalności partii lewicowych. Zmniejszyła się aktywność bojowa. Dane urzędowe przynoszą nam informacje o 87 urzędnikach i policjantach zmarłych i 121 rannych w wyniku akcji bojowych przeprowadzonych siłami grup lewicowych funkcjonujących w Królestwie Polskim. W nowej rzeczywistości, z różnych przyczyn, zawężyła swoją działalność (88 akcji bojowych) podzielona PPS.

Na kwestię stosowania terroru politycznego w Królestwie Polskim po 1907 r., przede wszystkim przez polskie partie lewicowe, zwracano już wielokrotnie uwagę w polskiej historiografii. Końcowe lata pierwszej dekady XX w. uważane są za okres schyłkowy posługiwania się metodami terrorystycznymi, jako skuteczną drogą ku realizacji wytyczonych celów politycznych. Jest to jednak okres interesujących wydarzeń, albowiem, chociaż osłabiona, Organizacja Bojowa PPS – Frakcji Rewolucyjnej przeprowadziła wiele spektakularnych zamachów na funkcjonariuszy carskich sił policyjnych. Dając tymi aktami dowód możliwości przeciwstawienia się polityce prowadzonej przez Rosję w Królestwie Polskim w okresie tzw. reakcji stołypinowskiej. Miejscem, gdzie jeszcze w latach 1908-1909 doszło do szczególnych akcji PPS – Frakcji Rewolucyjnej, była gubernia lubelska. Nadzwyczajnymi przedsięwzięciami, będącymi niewątpliwie aktami odwagi, były zamachy przeprowadzone na czołowych funkcjonariuszy struktur policyjnych w Lublinie. Zamachy, których ofiarami stali się policmajster Anatolij Ulich i jego pomocnik Jewgienij Saks znalazły już swoje miejsce w literaturze. Sprawy tych dwóch aktów terroru zostały po raz pierwszy poruszone na kartach

3 Podane dane liczbowe dotyczące akcji bojowych lewicowych organizacji bojowych w latach 1905-1907 zostały zaczerpnięte z pracy: J. Pająk, *Organizacje bojowe partii politycznych w Królestwie Polskim 1904-1911*, Warszawa 1985.

4 Wyrazem takiej sytuacji było powolne zwijanie w 1908 r. struktur policyjnych w postaci wspomnianych tymczasowych generał-gubernatorów wojennych.

Polski bojowej Stanisława Martynowskiego (Warszawa 1937). Ponadto Herman Rappaport zebrał i opracował zbiór dokumentów poświęconych okresowi tzw. reakcji stołypinowskiej nad Wisłą, w którym w odniesieniu do zamachu na A. Ulicha umieścił treść depechy informującej generał-gubernatora warszawskiego o przeprowadzeniu aktu terroru na osobie policmajstra oraz opublikował artykuł zamieszczony w „Ziemi Lubelskiej” opisujący całe zajście⁵.

Jednak bardzo interesujący materiał źródłowy, odnoszący się np. do okoliczności obu zamachów, głównych wykonawców oraz ich losów, jest nadal mało znany. Wydaje się, że niżej opublikowane dokumenty mogą wpłynąć na pogłębienie zainteresowania wydarzeniami, które miały miejsce praktycznie już po upadku rewolucji. Są to zarazem ślady świadczące o zaangażowaniu najuboższych warstw społeczeństwa polskiego, a zarazem ludzi młodych (m.in. członków Polskiej Partii Socjalistycznej – Frakcja Rewolucyjna), w walkę o realizację najważniejszego celu politycznego jakim było odzyskanie niepodległości Polski. Autor niniejszego tekstu zdecydował się opublikować te kilkanaście dokumentów z nadzieją, iż przyczynią się one do popularyzacji tych mało znanych kart historii walk narodu polskiego o wolność.

1

25 marca/7 kwietnia 1908 r., Lublin – Raport tymczasowego generał-gubernatora guberni lubelskiej I. Wejmarna do generał-gubernatora warszawskiego G. Skalona o nadzwyczajnych wydarzeniach w guberni lubelskiej w dniach 17/30 marca – 24 marca/6 kwietnia 1908 r.

Временный Варшавскому Генерал-Губернатору
Генерал-Губернатор
Люблинской губернии
25 марта [7 IV] 1908 г[ода]
№ 4966
г[ород] Люблин Рапорт

В дополнение к рапорту № 4930 представляю Вашему Высокопревосходительству сведения о происшествиях и наложенных взысканиях за истекшую неделю:

23-го марта [5 IV], в 3 часа пополудни, на самой людной улице в гор[оде] Люблине, 7-ю выстрелами из браунинга⁶ убит на повал полицейский пристав второй части города Люблина Штабс-Капитан Евгений Александрович Сакс⁷.

5 Zob. *Reakcja stołypinowska w Królestwie Polskim 1907-1910*. Zebrał i opracował H. Rappaport, Warszawa 1974, s. 412, 418-419. Okoliczności przeprowadzenia obu zamachów zostały też pokrótce omówione w pracy: A. Wójcik, *Ruch robotniczy na Lubelszczyźnie do 1918*, Lublin 1984, s. 154-155 i 158-159.

6 Typ rewolweru bębnekowego, będącego na powszechnym wyposażeniu armii rosyjskiej na przełomie XIX i XX w.

7 Jewgienij Aleksandrowicz Saks, ur. 5/17 maja 1861 r. Pochodził z rodziny szlacheckiej zapisanej do ksiąg ludności stałej guberni besarabskiej. Syn oficera służącego na obszarze Królestwa Polskiego w okresie międzypowstaniowym. Ukończył szkołę realną w Warszawie, a po rozpoczęciu służby wojskowej, w latach 1880-1882, pobierał nauki w Szkole Junkrów Piechoty w War-

Штабс-Капитан Сакс остановлен окликом злоумышленника, следовавшим за ним сзади. Когда пристав Сакс, остановившись, повернул голову в сторону, желая, видимо, убедиться, кто к нему обращается, злодей моментально произвел в упор в голову Сакса выстрел. Пуля прошла насквозь и Сакс, зашатавшись, упал. В это время убийца вместе с двумя соучастниками выпустили в чежавший труп несколько выстрелов и ушли. По описанию очевидцев преступники – молодые люди городского типа, одетые в черные пальто, один из них, произведший первый выстрел в голову Сакса, высокого роста, другой – средняго, третий – ниже средняго. Преступники высокого и средняго роста были в черных шляпах, а третий – ниже средняго роста имел шляпу зеленого цвета.

По имеющимся агентурным сведениям злодеи приезжие боевики из Радома. Люблинским губернатором немедленно после совершения преступления сделано распоряжение по телеграфу о наблюдении в Ивангороде за пассажирами, едущими из Люблина в Радом, а также за лицами проезжающими через Любартов, куда злоумышленники могли следовать на подводах. В ночь на 24 марта [6 IV] в гор[оде] Люблине произведена ликвидация агентурных наблюдений. Задержано пока 16 человек; по настоящее время злодеев обнаружить не удалось. [...] ⁸.

Временный Г[е]нерал-Губернатор, Генерал-Лейтенант Веймарн⁹
Управляющий Канцелярию Бемянский¹⁰

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Generał-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 3617, k. 28-28v.

szawie. Dalszą służbę wojskową odbył w 40 Koływańskim pułku piechoty (w 1885 r. przeniesiony do rezerwy); w latach 1890-1901 pracował w strukturach policji w Warszawie (1890-1892 młodszy urzędnik oddziału rezerwowego, 1892-1894 pomocnik rewirowego naczelnika policji, 1894-1901 rewirowy naczelnik policji); 1902-1904 burmistrz Lubartowa; od 1/14 grudnia 1904 r. do 15/28 października 1905 r. pomocnik naczelnika więzienia w Janowie Lubelskim; 16/29 października 1905 r. gubernator lubelski powierzył mu tymczasowe pełnienie obowiązków naczelnika policji 2 rewiru miasta Lublina, a 18/31 sierpnia 1906 r. otrzymał oficjalną nominację na to stanowisko z kancelarii generał-gubernatora warszawskiego. Żonaty z Anną, c. Fiodora Dewela, zmarłego podpułkownika (siostrą wicegubernatora kieleckiego w latach 1908-1911). Miał sześcioro dzieci. Stopień kapitana sztabowego otrzymał 6/19 grudnia 1907 r.

8 Fragment tekstu pominięty.

9 Iwan Wejmar, ur. 8/20 marca 1852 r. Był wyznania prawosławnego i pochodził z rodziny szlacheckiej posiadającej nobilitację dziedziczną. Realizował błyskotliwą karierę, dzięki swoim nieprzeciętnym zdolnościom taktycznym. Ukończył Mikołajewską Szkołę Kawalerii oraz Mikołajewską Akademię Sztabu Generalnego. Zanim został dowódcą XIV Korpusu Armii, w latach 1896-1901, był naczelnikiem sztabu tego związku taktycznego. Funkcję tymczasowego generał-gubernatora guberni lubelskiej piastował od początku kwietnia 1908 r. aż do likwidacji tych nadzwyczajnych struktur policyjnych w grudniu 1908 r.

10 Iwan Jakowlewicz Bielanski, ur. 1/13 października 1868 r. w guberni wołyńskiej w rodzinie *swiaszczennika* (ksiedza prawosławnego). Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Chełmie. Służbę państwową rozpoczął w 1888 r. jako nauczyciel szkoły elementarnej. Od 1897 r. pracował w administracji ogólnej guberni lubelskiej. Od 1907 r. był kierownikiem kancelarii tymczasowego generał-gubernatora guberni lubelskiej.

2

9/22 kwietnia 1908 r., Lublin – Zaszifrowana depesza gubernatora lubelskiego J. Mienkina do generał-gubernatora warszawskiego G. Skałona informująca o postępach śledztwa w sprawie zabójstwa podoficera żandarmerii J. Ochrimienki.

Разбор шифрованной депеши из Люблина от 9 [22] Апреля 1908 года за № 697.

При обыске в квартире [Стасяка] подозреваемого в соучастии в убийстве жандарма обнаружена вторая бомба и литература. Сейчас производится при содействии войск аресты [во] всех фабриках города.

Губернатор Менкин¹¹

”9” [22] Апреля 1908 года

Kopia, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Generał-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 3617, k. 35.

3

10/23 kwietnia 1908 r., Lublin – Zaszifrowana depesza gubernatora lubelskiego J. Mienkina do generał-gubernatora warszawskiego G. Skałona informująca o środkach przedsięwziętych w celu wykrycia sprawców napadów na przedstawicieli sił policyjnych w Lublinie.

Разбор шифрованной депеши из Люблина от 10 [23] Апреля 1908 года за № 44.

Вчера днем произведена массовая ликвидация П[ольской] П[артии] С[оциалистов] – Вечером совершены нападения на парный пост стражников и одного, выходящего из дома; двое из них убиты, один ранен. Ночью задержано двое [двое] боевиков, уличаемых в последнем убийстве. Найдено два браунинга. Задержанный боевик Стасяк сознался в убийстве пристава и жандарма. У него находились три бомбы. Все обнаружены.

”10” [23] Апреля 1908 года

Kopia, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Generał-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 3617, k. 36.

4

15/28 kwietnia 1908 r., Lublin – Pismo tajne naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii do dowódcy Samodzielnego Korpusu Żandarmów i pomocnika generał-gubernatora warszawskiego do spraw policyjnych informujące o okolicznościach zamachu na podoficera żandarmerii J. Ochrimienkę oraz rezultatach śledztwa

¹¹ Jewgienij Wasiljewicz Mienkin, ur. w 1861 r. w rodzinie szlacheckiej zapisanej do ksiąg rodowych szlachty guberni kowieńskiej. Ukończył Cesarską Szkołę Prawoznawstwa. W latach 1881-1897 pracował na różnych stanowiskach sądowych w Królestwie Polskim (m.in. jako sędzia śledczy powiatu ciechanowskiego w guberni płockiej, prokurator Sądu Okręgowego w Lublinie). Od 1897 r. został mianowany kierownikiem Kancelarii Generał-Gubernatora Warszawskiego (w latach 1903-1905 dyrektor tego organu). Stanowisko gubernatora lubelskiego piastował w latach 1905-1912. Po 1912 r. dyrektor departamentu spraw duchownych wyznań obcych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

prowadzonego w sprawie zabójstw: naczelnika policji w Lublinie J. Saksa i wspomnianego J. Ochrimienki.

НАЧАЛЬНИК Секретно
ЛЮБЛИНСКАГО
Губернскаго Жандармскаго
УПРАВЛЕНИЯ
15 [28] Апреля 1908 г[ода]
№ 2184
Г[ород] ЛЮБЛИН

Командиру Отдельнаго Корпуса Жандармов и Помощн[ику] Варш[авскаго] Ген[ерал] Губ[ернатора] по полиц[ейской] част[и]

8-го [21] сего Апреля, в исходе третьяго часа по полудни, в городе Люблине, на одной из наиболее людных улиц – Королевской, из ворот дома Брафмана, в проходившаго мимо унтер-офицера подведомственного мне жандармскаго управления Люблинскаго и Яновскаго уездов Евтихия ОХРИМЕНКО¹² было сделано несколько револьверных выстрелов из „Браунинга”, от которых, в нескольких шагах от ворот, он и скончался; стрелявшие-же, воспользовавшись многолюдностью на улице проходными домами, успели скрыться. На звук выстреловприбежал на место случайно проходивший земский стражник, который и доставил тело убитаго в местный военный лазарет. Минут через 5-10 по Королевской-же улице мимо названнаго дома проезжали возвращавшиеся из тюрьмы Начальник Уезднаго Жандармскаго Управления Ротмистр Гудим и И[сполнительный] д[олжность] Адьютанта ввереннаго мне Управления Ротмистр Медер с жандармами, которые заметив толпившуюся на тротуаре публику, остановились и узнав о убийстве немедленно принялимеры к розыску преступников. Так как на месте происшествия не было никого из чинов полиции (в Люблине нет постоянных постов), то первым делом было вызвать полицейских и воинский наряды для оцепления зданий, в которых могли укрыться преступники. При осмотре места в подворотнем доме Брафмана, на земле, обнаружен был разрывной снаряд цилиндрической формы, каковой по словам очевидцев оставлен одним из злоумышленников спешивших скрыться. Обыски домов не дали никаких результатов, да они и не могли их дать, ибо обыскиваемые дома оказались проходными на две улицы, что облегчало преступникам скрыться. Из разпросов очевидцев убийства выяснилось, что какой-то человек, повиду рабочий, заявил себя раненым и отвезен в больницу. Заподозрив в нем соучастника убийства, было сделано распоряжение о немедленном производстве у него на квартире обыска, каковой, в виду невозможности послать туда жандармов, занятых обысками домов Брафмана и соседних, поручен был чинами местной полиции, но не смотря на то что посланы были туда лучшие стражники, обыск не дал никаких положительных результатов. Тогда приказано было произвести там вторичный обыск, но под руководством жандармскаго унтер-офицера Дионисия Губскаго и вот на чердаке, в муссоре был найден разрывной снаряд, совершенно тождественный с обнаруженным в подворотне дома Брафмана, а не в далеке под стропилами крыши значительное количество нелегальной литературы издания „Народно-демократической партии” и несколько

12 Jewtichij Ochrimienko prawdopodobnie urodził się w rodzinie chłopskiej w guberni kurskiej. Służył na terenie guberni lubelskiej co najmniej od 1904 r.

номеров издания „Рабочаго союза”. После обыска здесь была оставлена „засада” на случай задержания соучастников, если-бы таковые сюда явились, но мера оказалась без результата. Вслед за этим были произведены осмотры всех пивных и вообще притонов, а на утро была произведена ликвидация фракционистов на всех наиболее крупных заводах и фабриках, причем арестовано было 154 человека. После продолжительной беседы с раненым, оказавшимся рабочим фабрики земледельческих орудий Морица Антоном СТАСИКОМ¹³, он сознался в убийстве унтер-офицера ОХРИМЕНКИ, указав, что принадлежит к местной боевой организации революционной фракции П[ольской] П[артии] С[оциалистов] и носит партийную кличку „Костек”, далее он показал, что оба снаряда, найденные в подворотне и на чердаке его квартиры, принадлежат ему и что у него имеется еще третий такой-же снаряд, спрятанный на чердаке в бане Хмелевскаго. Спустя некоторое время Стасик указал и на другого своего соучастника в убийстве жандарма, известного ему под кличкою „Казек” присовокупив, что дом где живёт Казек он может указать только из городского-саксонского-сада. Ночью 9-го сего Апреля Ротмистр Гудим, взяв с собою экипаж названного Стасика отправился в баню Хмелевскаго и там под краном (трубой для воды) на чердаке под доской нашел третий снаряд, одинаковый с первыми двумя, зараженный Браунинг и несколько сот патронов. От сюда они отправились в саксонский сад, так как оттуда с одного из пригорков во время прогулки Стасику был указан Казиком дом, где он живет. Оказалось что дом этот находится в посаде Венява Люблинскаго уезда, прилежащем непосредственно к городу Люблину. По оцеплении указанного дома в нем был произведен тщательный обыск и в подчердачном помещении найден был рабочий назвавшийся ЧИЖЕВСКИМ¹⁴, 18-ти же лет, и слесарем также фабрики Морица. Сперва он стал заперяться отрицать свое участие в убийстве жандарма, но когда его подвели к экипажу, где сидел Стасик и когда последний сказал, что он все показал, то он только сознался в убийстве жандарма, но и признались оба в убийстве 23 Марта [5 IV] сего года полицейскаго Пристава Штабс-Капитана Сакса. На требование указать, где спрятано оружие Чижевский повел опять в Саксонский сад, где указал заретый им Браунинг, пояснив, что второй Браунинг из котораго он стрелял в пристава Сакса после, совершения убийства, убегая он бросил в первом попавшемся дворе по Любартовской улице в отхожее место. При дальнейшем разспросе касательнаго убийства Пристава оба они приказали следующее: 23-Марта [5 IV] сего года Стасик и Чижевский, гуляя по улице Краковское Предъместе, около 5-ти часов по полудни встретили известного им воевика Чарковскаго¹⁵ который подойдя к Стасику сказал: „по приговору партии вы

13 Antoni Stasiak, s. Andrzeja, ur. w 1889 r. w rodzinie chłopskiej, w gminie Wielkie w powiecie lubartowskim w guberni lubelskiej. Od 1907 r. członek grupy bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna w Lublinie. Współwykonawca zamachów na J. Saksa i J. Ochrimienkę, za co został skazany na śmierć 24 lipca/6 sierpnia 1908 r. przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie. Wyrok wykonano w Cytadeli w Warszawie dnia 28 lipca/10 sierpnia 1908 r.

14 Czesław Czyżewski, s. Leona, ur. 18/30 lipca 1889 r. w Lublinie w rodzinie rzemieślnika. Z wykształcenia był stolarzem. Wstąpił do PPS w 1906 r., a w końcu 1907 r. do Organizacji Bojowej. Współwykonawca zamachów na J. Saksa i J. Ochrimienkę. Aresztowany 27 maja/ 9 czerwca 1908 r., skazany przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na karę śmierci 24 lipca/6 sierpnia, wyrok zaś wykonano 28 lipca/10 sierpnia 1908 r.

15 Bronisław Czarkowski, s. Józefa, ur. w 1891 r. w rodzinie chłopskiej, w gminie Międzylesie w powiecie białskim w guberni siedleckiej. Prawdopodobnie związany z Organizacją Bojową od 1907 r. Aresztowany i uznany za współwinnego zamachu na J. Saksa i J. Ochrimienkę. Skazany 24 lipca/6 sierpnia 1908 r. przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na karę 12 lat pozbawienia wolności.

должны убить сейчас Пристава Сакса и это будет ваше первое испытание”. Вскоре после этого на улице показался и Сакс, за которым они все трое пошли и в месте, где было наибольшее скопление публики, Стасик, подойдя к Приставу выстрелил ему четыре раза в голову и когда последний стал падать, то Стасик обращаясь к Чижевскому сказал „стреляй и ты”, после чего Чижевский сделал в Пристава еще несколько выстрелов и затем, пользуясь замешательством, оба они скрылись. Относительно убийства Охрименки они дали следующие показания: 8-го Апреля, около 12-ти часов дня, гуляя по Королевской улице, возле костела, они встретили инструктора своей „боевой шестерки” Боярскаго¹⁶, который подойдя к Стасику сказал: „иди сейчас домой, возьми Браунинг для себя и Казека и немедленно убийте первого, кого вы встретите на улице из чинов жандармских или полиции.” Получив приказание инструктора и не осмеливаясь не исполнить его, Стасик отправился за двумя револьверами себе на квартиру, где взял также и бомбу на тот случай, если бы после убийства на место происшествия прибыли высшие чины полиции и жандармов, дабы бросить в них бомбу. Запасшись браунингами бомбой Стасик и Чижевский в начале третьяго часа дня увидели шедшаго по Замостской улице жандарма (унтер-офицер Охрименко шел с вокзала в город, возвратившись из города Ново-Александрии, куда был командирован с секретным поручением). Они пошли за ним вслед и уловив удобную минуту, уже на Королевской улице, являющейся продолжением Замостской, зашли в ворота дома Брафмана и когда жандарм оставил ворота по зади себя, Стасик дал по нем несколько выстрелов и когда раненый стал падать подбежавший Чижевский добил его, ударив уже мертвого рукояткой револьвера в голову. Убегавший в то время Стасик был случайно ранен Чижевским в заднюю часть тела (очевидно рикошетной пулей) и не будучи в состоянии бежать оставил снаряд в подворотне, а сам обратился к встреченному стражнику с просьбой отвезти его в больницу как случайно раненного на улице при стрельбе жандарма. При дальнейшем распросе Стасика последний пояснил, что снаряды он получил две три недели тому назад от Юзефа Рыбы¹⁷, б[ывшаго] рабочего фабрики Морица, высланного в Вятскую губернию и самовольно оттуда возвратившагося. В боевую организацию он поступил вскоре после нападения на почту близ деревни Тржешковицы¹⁸ 30 Января [12 II] сего года по предложению названного Рыбы, который обещал ему за это месячную плату, но когда Стасик принял установленную присягу на верность организации и спросил затем, какая ему будет плата то последний пояснил, что у организации нет средств и что служба должна быть бесплатна и только тем оказывается помощь, кто вынужден скрываться от преследования полиции. Стасик после этого пожелал выйти из партии, но Рыба ему объявил, что тогда он будет убит. После вступления в организацию РЫБА начал обучать Стасика стрельбе и познакомил его с боевником Чижевским. Последний вступил в организацию по предложению рабочего фабрики весов Гессе Чарковскаго, который и обучал Чижевскаго стрельбе в Зембо-

16 Kazimierz Paweł Bojarski, s. Ferdynanda, ur. 3/15 stycznia 1889 r. w rodzinie chłopskiej w Zemborzycach, w powiecie lubelskim (obecnie w granicach administracyjnych Lublina). W latach 1902-1905 uczył się w szkole handlowej w Lublinie. Wstąpił w 1905 r. do Organizacji Bojowej. W latach 1907-1908 organizator wielu akcji bojowych pod Kraśnikiem, Szydłowcem, Cekowem, Rejowcem oraz w Lublinie. Po zamachu na J. Saksa poszukiwany, wyjechał do Krakowa. Zginął w grudniu 1914 r. w bitwie pod Łowczówkiem.

17 Józef Ryba, prawdopodobnie od 1905 r. członek Organizacji Bojowej PPS. Zesłany w 1906 r. do guberni wiatkiej, gdzie miał znajdować się pod jawnym nadzorem policji. Nielegalnie powrócił do guberni lubelskiej. W lubelskiej Organizacji Bojowej PPS pełnił rolę technika grupy.

18 Zapewne autor tekstu miał na myśli miejscowość Strzeszkowice w powiecie lubelskim.

ржицком лесу. Задержанный в туже ночь Чарковский после некоторого заpiresательства также сознался что Пристав Сакс был убит по его приказанию и при этом пояснил, что он состоит старшим в боевой шестерке, инструктором которой является б[ывший] ученик Люблинского Комерческого училища Боярский, ныне скрывающийся; шестерку эту образуют он – Чарковский, Стасик, Чижевский, Вишецкий, Викчевский и Колыпко, двое последних бывшие рабочие. По словам Чарковского двое последних, Викчевский и Колыпко, убили и стражников 9-го [22] сего Апреля. Розыски этих лиц продолжаются. Кроме того Стасик дополнил свое показание еще тем, что арестованные по делу нападения на почту у Тшешковиц и ныне содержащиеся под стражею в X павильоне Варшавской крепости Иосиф Сыска и Людвик Цюпа¹⁹ действительно участвовали в означенном нападении и что Сыска состоит в организации „окренговцем” (окружным).

Произведенной экспертизою установлено, что найденныя разрывные снаряды совершенно одинаковой конструкции и одинакового состава. Каждый снаряд состоит из 4-х патронов, начиненных экстрадинамитом, произведенных монкой бичевкой и обернутых в газетную бумагу; с однаго конца снаряда между патронам вложен небольшой кусочек биксордова снарук которому привязаны по 4-ре обыкновенных спички головками внаружу; головки спичек оберкуты зажигательную бумагу от коробки со шведских спичек, которую облегчает шерстанная тесьма, имеющая петлю для надевания на палец. Таким образом снаряды эти приспособены для метательного действия.

Все трое задержанных привлечены к предварительному следствию и на таковом дали подробное показание, сознавшись в совершенных ими преступлениях.

11-го [24] Апреля в № 111 издающиеся в гор. Люблине газеты на польском языке под названием: „Земля Люблинская”, в отделе хроники, помещена заметка, в которой приведены фамилии задержанных лиц по делу последних убийств и данныя ими откровенныя показания, чем совершенно парализируется дальнейшая розыскная деятельность по сему делу. По некоторым данным можно полагать, что напечатанныя в газете сведения получены хроникером Гжевинским из полицейскаго же Управления, куда он имеет свободный доступ и где нещаднокротно получались им сведения о произведенных кака чинам полиции, так и нами обысках и арестах Об этом мною доложено Вр[еменному] Генерал-Губернатору и Губернатору, а также сообщено Прокурору, причем последний высказал, что привлечет Редактора к Судебной ответственности, а Вр[еменный] Генерал-Губернатор решил наложить на редактора крупный штраф.

О вышеизложенном доношу в дополнение телеграммы Ротмистра Гудима²⁰ по поводу убийства унтер-офицера Охрименки.

Полковник Криштановский

Kopia, maszynopis

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 742, k. 498-501v.

19 Ludwik Ciupa członek Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna w Lublinie. Po licznych ekspropriacjach i zamachach przeprowadzonych na przełomie lat 1907/1908 został aresztowany (styczeń 1908 r.). Skazany na śmierć przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie. Wyrok wykonano w Cytadeli Warszawskiej pod koniec grudnia 1909 r.

20 Rotmistrz Gudim był oficerem Samodzielnego Korpusu Żandarmerii w Lublinie przez pomocnika generał-gubernatora warszawskiego do spraw policyjnych. Zajmował się prowadzeniem śledztw o charakterze politycznym.

5

17/30 kwietnia 1908 r., Lublin – Raport tymczasowego general-gubernatora guberni lubelskiej I. Wejmarna do general-gubernatora warszawskiego G. Skalona o nadzwyczajnych wydarzeniach w guberni lubelskiej w okresie od 8/21 – 15/28 kwietnia 1908 r.

Временный Варшавскому Генерал-Губернатору
Генерал-Губернатор
Люблинской губернии
17 [30] апреля 1908 г[ода]
№ 5084
г[ород] Люблин Рапорт

В дополнение к рапорту № 5058 представляю Вашему Высокопревосходительству сведения о происшествиих и наложенных взысканиях за истекшую неделю:

8 [21] апреля, около 3 часов дня, на Королевской улице в гор[оде] Люблине не сколькими выстрелами из револьвера убить наповал унтер-офицер жандармского управления Люблинского и Яновского уездов Евтахий ОХРИМЕНКО. Прибывшею немедленно к месту происшествия полициею задержан раненый случайно фабричный рабочий Стасяк, возле которого лежал разрывной снаряд (бомба), послуживший впоследствии руководящею нитью к раскрытию личностей преступников. Когда при обыске в квартире Стасяка была обнаружена вторая бомба, то последний сознался как в описаном преступлении, так и в убийстве пристава Сакса, а также указал на соучастников, из коих два по задержании тоже сознались в принятии активного участия в описанных убийствах и выдали свое оружие, а остальные розыскиваются.

На следующий день, т[о] е[сть] 9 [22] апреля, около 9 часов вечера, в гор[оде] Люблине, одновременно в двух пунктах произведено вооруженное нападение на чинов земской стражи. На улице Рынок подвергся нападению пост из 2-х стражников, причем стражник Станислав ЛЫСЯК убить на повал, а его товарищ Николай ОМЕЛЬЧУК легко ранен, а на углу улиц Подвальной и Миссионерской убить стражник Франц Рачковский. Злоумышленники скрылись. Следствие по означенным делам и розыск преступников производятся.

Временный Генерал-Губернатор, Генерал-Лейтенант Веймарн
Управляющий Канцелярию Белянский

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria General-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 3617, k. 37.

6

24 lipca/6 sierpnia 1908 r., Warszawa – Tajne pismo naczelnika komendy żandarmerii twierdzy Warszawa do naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii informujące o wyroku wydanym przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na sprawców zamachów na naczelnika policji J. Saksa i podoficera żandarmerii J. Ochrimienkę.

НАЧАЛЬНИК Секретно

ВАРШАВСКОЙ

Крепостной Жандармской

КОМАНДЫ

24 Июля [6 VIII] 1908 г[ода]

№ 1571

Кр[епись] Варшава

О состоявшемся

решении Суда.

Начальнику Люблинского Губернского Жандармского Управления

24-го сего Июля [6 VIII] в Цитадели Варшавский Военно-Окружный Суд рассмотрел дело крестьянина Люблинской Губ[ернии], Любартовского уезда, гмины Вельке, Антона Андреева Стасяка, 19 лет, мешанина города Люблина Чеслава Леонова Чижевского 18 лет и крестьянина Седлецкой Губ[ернии] Бельскаго уезда, гмины Межелесье, Бронислава Иосифова Чарковского 17 лет, все вероисповедания католическаго, обвиняемых в принадлежности к партии П[ольской] П[артии] С[оциалистов] и в убийстве по обоюдном соглашению между собою и другими не обнаруженными лицами, 23 Марта [5 IV] сего года в городе Люблине Пристава Сакса и там же 8 [21] Апреля сего года унтер офицера Отдельнаго Корпуса Жандармов Охрименко. В преступлении себя признали виновными Стасяк и Чижевский. Суд признал виновными и приговорил по лишении всех прав и состояния первых двух к смертной казни через повешение, а Чарковского к тюремному заключению на 12 лет.

Поручик Бологовской

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 742, k. 545-545v.

7

29 lipca/11 sierpnia 1908 r., Warszawa – Pismo tajne naczelnika komendy żandarmerii twierdzy Warszawa do naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii informujące o wykonaniu wyroków śmierci na A. Stasiaku i Cz. Czyżewskim w cytadeli warszawskiej.

НАЧАЛЬНИК Секретно

ВАРШАВСКОЙ

Крепостной Жандармской

КОМАНДЫ

29 Июля [11 VIII] 1908 г[ода]

№ 1603

Кр[епись] Варшава

28-го сего Июля [10 VIII] в 1 час ночи в Цитадели приведен в исполнение приговор Военно-Окружного Суда над Антоном Стасюком и Чеславом Чижевским.

СПРАВКА: Донесение мое от 24 сего июля [6 VIII] за № 1571.

Начальнику Люблинского Губернского Жандармского Управления

Поручик Бологовской

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 742, k. 546.

8

3/16 maja 1909 r., Warszawa – Telegram gubernatora lubelskiego J. Mienkina do generał-gubernatora warszawskiego S. Skalona informujący o zamachu na policmajstra Lublina A. Ulicha.

Варшава Генерал-Губернатору

Сегодня [3/16 V 1909 г.] [в] Люблине около девяти утра [на] самой людной улице смертельно ранен полицеймейстер Улих²¹ и тяжело два сопровождавших его стражника двое убийц задержаны.

Губернатор Менкин

Копия, рękopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Generał-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 4501, k. 28.

9

11/24 czerwca 1909 r., Lublin – Pismo tajne tymczasowo pełniącego obowiązki naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii Gudima do pomocnika generał-gubernatora warszawskiego do spraw policyjnych informujące o rezultacie dochodzenia prowadzonego w sprawie zabójstwa policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1909 года Июня 10 [23] дня в гор[оде] Люблине, Я, Отдельнаго Корпуса Жандармов Ротмистр Гудим, рассмотрев настоящую переписку о содержащихся под стражей: в Варшавской крепости 1) Юзефе Петрове ПАНКРОСЕ²², 17 лет, 2) Брониславе

-
- 21 Anatolij Adolfowicz Ulich, ur. 15/27 maja 1866 r. Przodkowie Ulicha tytułowali się dziedzicznym honorowym obywatelstwem. Kształcił się w Szkole Junkrów Piechoty w Kazaniu. Służbę wojskową odbywał m.in. na terenie Królestwa Polskiego. W 1892 r. rozpoczął pracę w administracji rządowej na terenie guberni lubelskiej na stanowisku kuratora szpitala p.w. św. Jana w Lublinie. Zajmował do chwili śmierci następujące stanowiska: 1892-1894 pomocnik naczelnika więzienia w Janowie Lubelskim, 1894-1895 naczelnik policji I rewiru w Lublinie, 1895-1902 pomocnik naczelnika powiatu lubartowskiego ds. policyjnych (naczelnik straży ziemskiej), 1902-1904 naczelnik powiatu nowoaleksandryjskiego (puławskiego), 1904-1909 policmajster miasta Lublina. Był żonaty z kobietą narodowości polskiej pochodzenia szlacheckiego.
- 22 Józef Pankroś, s. Piotra, ur. w 1891 r. we wsi Niemce w powiecie lubelskim w rodzinie chłopskiej; członek Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna; za przeprowadzenie zamachu na policmajstra Ulicha początkowo skazany przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na karę śmierci, która została zamieniona na dożywotnią katorgę; w połowie sierpnia 1910 r. został oddany pod nadzór gubernatora wołgodzkiego.

Станиславе ПАСТЕРНАКЕ²³, 21 года, 3) Романе Томашеве КАРПИНСКОМ²⁴, 20 лет, [4] Феликсе Семенове ВНУКЕ²⁵, 40 лет; в Люблинской тюрьме: 5) Яне Антонове ЗВЯСТОВАНСКОМ²⁶, 20 лет, 6) Вацлаве-Михаиле Вицентиеве Пенгальском, 20 лет, 7) Александре Станиславе ПАСТЕРНАКЕ²⁷, 26 лет, 8) Антоне Мартинове КУШПИТЕ, 40 лет, 9) Михаиле (без отца) КНАЙДРОВСКОМ²⁸, 42 лет, 10) Станиславе Михайлове НЕДЗЯЛЕКЕ²⁹, 22 лет, 11) Викторе-Адаме Антонове МЕРИК³⁰, 38 лет, 12) Софии-Юлианы³¹ Иосифовне МЕРИК³², 40 лет, 13) Максиме Ильине ПРУСС³³, 36 лет, и находящихся на свободе 14) Яне Матвееве ЯНИЦКОМ, 24 лет, 15) Антоне Томашеве ЦМЕЛЕ, 15 лет, 16) Владиславе Иванове РИМСКОМ, 18 лет, 17) Александре Станиславе ЧЕРВЕНЕЦ, 20 лет и 18) Софии Александровой ПРУСС, 25 лет, нашел что первые трое т[о] е[сть] Пастернак, Панкрось и Карпинский сознались в соучастии убийства 3-го [16] минувшаго мая около 10 часов утра в гор[оде] Люблине на улице Краковское Пред[месте] Полициейстера капитана Улиха, каковыя преступление было организовано и приведено в исполнение членами местной боевой организацией революционной фракции Польской Социалистической Партии, по приговору

- 23 Bronisław Pasternak, s. Stanisława, ur. w 1887 r. w Osmolicach w powiecie lubelskim, w rodzinie chłopskiej; członek Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna; podobnie jak Pankros, został uznany za winnego spowodowania śmierci policmajstra Uliha; skazany na karę śmierci przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, uniknął śmierci, albowiem został ona zamieniona na dożywotnią katorgę; w połowie sierpnia 1910 r. został oddany pod nadzór gubernatora wołogodzkiego.
- 24 Roman Karpiński, s. Tomasz, ur. w 1889 r. w Lublinie. Syn mieszczanina (stolarza); ukończył szkołę elementarną w Lublinie; członek Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna od 1907 r.; uczestnik wielu akcji bojowych; został aresztowany 5/18 maja 1909 r.; skazany przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie na karę śmierci (wyrok zamieniony na dożywotnią katorgę); w połowie sierpnia 1910 r. został oddany pod nadzór gubernatora włodzimierskiego; zmarł w czasie odbywania kary.
- 25 Feliks Wnuk, s. Szymona, ur. w 1868 r. we wsi Leszczany, w gminie Żmudź w powiecie chełmskim w guberni lubelskiej; członek Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna; w listopadzie 1909 r. zesłany na 3 lata do Kraju Narymskiego w guberni tomskiej.
- 26 Jan Zwiastowski, s. Antoniego, ur. w 1889 r. w osadzie Biskupice w powiecie lubelskim, w rodzinie mieszczkańskiej; w listopadzie 1909 r. zesłany na 3 lata do Kraju Narymskiego w guberni tomskiej.
- 27 Aleksander Pasternak, s. Stanisława, ur. w 1882 r. w Osmolicach w powiecie lubelskim w rodzinie chłopskiej.
- 28 Michał Knajdrowski, ur. w 1867 r. w Jastkowie w powiecie lubelskim. Syn niezamężnej kobiety pochodzenia chłopskiego; w listopadzie 1909 r. zesłany na 2 lata do guberni wiatskiej.
- 29 Stanisław Niedziałek, s. Michała, ur. w 1887 r. w osadzie Opole Lubelskie w powiecie nowoaleksandryjskim (puławskim) w guberni lubelskiej. Był synem mieszczanina. Za przynależność do PPS – Frakcja Rewolucyjna został zesłany w listopadzie 1909 r. na 3 lata do guberni wiatskiej.
- 30 Wiktor Adam Merik, s. Antoniego, ur. w 1871 r. w Lublinie; syn mieszczanina; za przynależność do PPS – Frakcja Rewolucyjna został zesłany w listopadzie 1909 r. na 3 lata do guberni wiatskiej.
- 31 Do korespondencji urzędowej wkraady się niećcisłości. Żona Wiktora Adama Merika miała na imię Stanisława, a nie Zofia Julia.
- 32 Stanisława Merik, z d. Bizor (córka Józefa, mieszczanina z Lublina), ur. w 1869 r. prawdopodobnie w Lublinie; należała do PPS – Frakcja Rewolucyjna; za udział w nielegalnej organizacji została zesłana w listopadzie 1909 r. na trzy lata do guberni wiatskiej.
- 33 Maksymilian Pruss, s. Eliasza, ur. w 1873 r. w Lublinie; syn mieszczanina; za przynależność do PPS – Frakcja Rewolucyjna został zesłany w listopadzie 1909 r. na 3 lata do guberni wiatskiej.

„Центрального комитета названной партии”³⁴ (л[ист] д[ела] 4) Феликс ВНУК, по показанию КАРПИНСКАГО (л[ист] д[ела] 60 и 125) хотя и не принимал непосредственно участия в означенны преступлениях, но знал о времени и месте такового, служив посредником для передачи приказаний инструктора боевой шестерки некоего „Станислава” „боевникам”, а кроме того занимался распространением литературы в чем сознался сам (л[ист] д[ела] 81). Супруги: Виктор и Станислава Мерик, что в квартире их согласно показания Романа КАРПИНСКАГО (л[ист] д[ела] 125-126) происходили собрания членов боевой организации, на которых обсуждались вопросы о совершении террористических актов в гор[оде] Люблине и в том числе убийстве Полициймейстера Улиха, при чем на последнем заседании чистилось и осматривалось оружие в присутствии названных Мерик, Михаил КНАЙДРОВСКИЙ и 7) Максим Прусс, что в квартире их происходили партийны собрания (л[ист] д[ела] 125) причем последний и его жена София Прусс предоставляли свою квартиру исключительно для боевников и по просьбе КАРПИНСКАГО, Максим Прусс, взялся спрятать револьвер брошенный им во дворе дома в муссорный ящик на Пиярской улице, после бегства его КАРПИНСКАГО с места убийства Полициймейстера; причем ПРУСС обещал КАРПИНСКОМУ, что его жена София ПРУСС окажет ему в этом содействе спрятать револьвер за пазуху (показание КАРПИНСКАГО л[ист] д[ела] 145) 8) Станислав НЕДЗЯЛЕК, по показанию свидетеля Яна НАВРОТА (л[ист] д[ела] 100-101) бежал с места убийства Полициймейстера с револьвером в руке который на бегу спрятал в карман.

Что-же касается остальных лиц, а именно: 9) Александра ЧЕРВЕНЕЦКАГО, 10) Вацлава ПЕНГЕЛЬСКАГО, 11) Яна ЯНИЦКАГО, 12) Владислава РИМСКАГО, 13) Яна ЗВЯСТОВАНСКАГО, 14) Антона КУШПИТА, 15) Антона ЦМЕЛЯ и 16) Александра ПАСТЕРНАКА, заподозренных в принадлежности к революционной фракции Польской Партии Социалистов и в прикосновенности к убийству Полициймейстера Улиха, то хотя обысками у поименованных лиц ничего компрометирующего их в политическом отношении не обнаружено, предъявленное им обвинение в принадлежности к партии они отрицают и настоящей перепиской не представилось возможным установить прикосновенность их к означенному убийству, но основываясь, что перепиской выяснено, что Вацлав ПЕНГЕЛЬСКИЙ, Владислав РИМСКИЙ, Ян ЗВЯСТОВАНСКИЙ, Антон КУШПИТА, и Александр ПАСТЕРНАК часто встречались и бывали у убийц Полициймейстера, а ЗВЯСТОВАНСКИЙ даже проживал на одной квартире с КАРПИНСКИМ и принимая во внимание также агентурны сведения (л[ист] д[ела] 2), о принадлежности их Польской Социалистической партии, я полагаю-бы в интересах общественной безопасности и спокойствия Феликса ВНУКА, Михаила КНАЙДРОВСКАГО, Максима ПРУССА, Софию ПРУСС, Станислава НЕДЗЯЛЕКА, Яна ЗВЯСТОВАНСКАГО, супругов Виктора и Станиславу МЕРИК подвергнуть

34 Wyrok Komitetu Centralnego PPS – Frakcja Rewolucyjna wydany na A. Ulicha był konsekwencją jego antyrewolucyjnej działalności. Ulich ściśle współpracował z rotmistrzem Gudimem w tropieniu osób zajmujących się działalnością rewolucyjną. Dzięki staraniom Ulicha ujęto m.in. sprawców napadu na pocztę pod Strzeszkowicami; bojowców odpowiedzialnych za zamachy na J. Saksa i J. Ochrimienkę oraz część struktur Organizacji Bojowej PPS – Frakcja Rewolucyjna w Lublinie; ponadto Ulich w latach 1905-1907 przyczynił się do zatrzymania dwóch „terrorystów” – Tarantowicza i Skrzyńskiego oraz rozbudowy sieci agenturalnej na obszarze Lublina i powiatu lubelskiego; za aktywność w zwalczaniu rewolucji otrzymał w 1906 r. order św. Anny II klasy; Ulich przed 1909 r. był celem 3 zamachów, które się nie powiodły.

административной высылке с отдачей под гласный надзор полиции в одну из отдаленных Сибирских губернии сроком на пять лет.

Вацлаву-же ПЕНГЕЛЬСКОМУ, Владиславу РИМСКОМУ, Антону КУШПИТУ и брату убийцы Александру ПАСТЕРНАКУ, воспретить жительство в Привислинском крае на све [все] время состояния такового в одном из исключительных положений, а по отношению Александра ЧЕРВЕНЦА, Антона ЦМЕЛЯ, и Владислава РИМСКАГО принадлежность коих к революционной фракции Польской Партии Социалистов и связь с участниками убийства капитана Улиха ни чем не подтвердалась настоящую переписку оставить для них без последствий.

Привлеченные-же к предварительному следствию и сознавшие в убийстве Полициймейстера Улиха, Юзеф ПАНКРОСЬ, Бронислав ПАСТЕРНАК и Роман КАРПИНСКИЙ, подлежат передачи в порядке ч[асти] I ст[ати] 17 Положения о Государственной Охране – Военно[-]Окружному Суду.

Подлинный подписал Отдельного Корпуса Жандармов Ротмистр Гудим
и с подлинным верно:

Вр[еменно] И[сполнительный] Д[олжность] Начальника Люблинского Губернского
Жандармского Управления

Ротмистр [brak podpisu]

Секретно
Арестантское

ПОМОЩНИКУ ВАРШАВСКАГО ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРА ПО ПОЛИЦЕЙСКОЙ
ЧАСТИ

Докладываю Вашему Превосходительству, что с мнением приведенным в настоящем мотивированном постановлении Отдельного Корпуса Жандармов Ротмистра Гудима я согласен³⁵.

СПРАВКА: циркулярное предписание от 13 [26] Апреля 1909 года за 3222.

Вр[еменно] И[сполнительный] Д[олжность] Начальник Люблинского Губернского
Жандармского Управления

Ротмистр Гудим
№ 3263
11 [24] Июня 1909 года
гор[од] Люблин

Kopia, maszynopis.

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 864,
k. 97-98.

35 W czerwcu 1909 r. oficerem śledczym w Lublinie, zajmującym się ciężkimi przestępstwami antypaństwowymi, a zarazem tymczasowo pełniącym obowiązki naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii, był rotmistrz Władimir Aleksandrowicz Gudim. Decyzja Gudima dotycząca bojowców PPS – Frakcji Rewolucyjnej została więc dwukrotnie podpisana przez tego samego urzędnika. Gudim w latach 1909-1910 był naczelnikiem zarządu żandarmerii powiatu janowskiego i lubelskiego.

17/30 sierpnia 1909 r., Lublin – Pismo pełniącego obowiązki gubernatora lubelskiego M. Sieleckiego do general-gubernatora warszawskiego G. Skalonego dotyczące efektów śledztwa przeprowadzonego przez funkcjonariuszy lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii oraz prokuratora sądu okręgowego w Lublinie w sprawie zamachu na policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

М[инистерство] В[нутренних] Д[ел] Варшавскому Генерал-Губернатору
Люблинский
Губернатор
по Канцелярии
августа 17 [30] дня 1909 года
№ 1860/1
г[ород] Люблин

Начальник Люблинского губернского жандармского управления препроводил мне переписку об изследовании политической благонадежности 1) содержащихся под стражей в Варшавской крепости крестьян д[еревни] Немцы Любартовского уезда, Юзефа Петрова ПАНКРОСЯ, д[еревни] Осмолице, Люблинского уезда, Бронислава Станислава ПАСТЕРНАКА, 21 года, мешанина г[орода] Люблина Романа Томашева КАРПИНСКАГО, 20 л[ет] и крестьянина д[еревни] Лещаны Холмского уезда, Феликса Семенова ВНУКА, 40 лет, 2) содержащихся под стражей в Люблинской тюрьме крестьянин: д[еревни] Ястков, Люблинского уезда, Михаила КНАЙДРОВСКАГО, 42 л[ет], д[еревни] Двигозы, Радомской губернии, Вацлава-Михаила Викентьева ПЕНГЕЛЬСКАГО, 20 л[ет], д[еревни] Осмолице, Люблинского уезда, Александра Станислава ПАСТЕРНАКА, 26 л[ет], д[еревни] Плещин, Люблинского уезда Антона Мартинова КУШПИТА, 40 л[ет], мещан г[орода] Люблина Виктора Антонова МЕРИКА, 38 л[ет], Станислава Юзефовой МЕРИК, 40 л[ет], пос[ада] Ополе, Ново-Александрийского уезда, Станислава Михайлова НЕДЗЯЛЕКА, 22 л[ет], п[осада] Бискупце, Люблинского уезда, Яна Антонова ЗВЯСТОВАНСКАГО, 20 л[ет] и г[орода] Холма Максима Ильча ПРУССА, 36 л[ет] и 3) находящихся на свободе в г[ороде] Люблине Антона Томашева ЦМЕЛЯ 15 л[ет], Яна Матвеева ЯНИЦКАГО, 24 л[ет], Владислава Иванова РЫМСКАГО, 18 л[ет], Александра Станислава ЧЕРВЕНЕЦА, 20 л[ет] и мещанки г[орода] Холма Софии Александровой ПРУСС, 25 л[ет] от роду.

Из этой переписки видно, что названные лица обвиняются в принадлежности к революционной партии польских социалистов и в соучасти в убийстве 3 [16] мая с[его] г[ода] Люблинского Полицеймейстера Улиха.

По сообщению Прокурора Люблинского Окружного Суда, Юзеф Панкрось, Бронислав Пастернак, Роман Карпинский, Феликс Внук и Максим Прусс по делу об убийстве полициймейстера Улиха привлечены к следствию в качестве обвиняемых и дознание о них представлено Прокурору Варшавской Судебной Палаты для направления в военно-окружный суд.

Соглашаясь с заключением производившаго разследование отдельного корпуса жандармов ротмистра Гудима, приведенным в его постановлении от 10 [23] июня с[его] г[ода], я полагал бы необходимым 1) Софию Прусс, Станислава Недзялека, Михаила Кнайдровского, Ивана Звястованского, Станиславу Мерик и Адама Мерика, на основании ст[ати] 32 положения о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия, выслать в одну из отдаленных губерний Сибири под

гласный надзор полиции на 5 лет каждого, 2) Вацлаву Пенгельскому, Владиславу Рымскому, Антону Кушпиту и Александру Пастернаку, согласно п[ункта] 4 ст[ати] 14 правил положении усиленной охраны, воспретить жительство в пределах Привислинского края на время состояния его в положении усиленной охраны и 3) переписку об Александре Червенце, Антоне Цмеле и Яне Яницком дальнейшим производством прекратить без всяких для них последствий. Что же касается Юзефа Панкросья, Бронислава Пастернака, Романа Карпинского, Феликса Внука и Максима Прусса, привлеченных следствию об убийстве капитана Улиха в качестве обвиняемых, то с вопросом о применении к ним административного взыскания необходимо воздержаться до окончания о них судебного дела.

Об изложенном представляю на благоусмотрение Вашего Высокопревосходительства с положением подлинной переписки о названных лицах, сведений на особых вопросных листах о виновности Звястованского, Софии Прусс, Недзялека, Адама Мерика, Станиславы Мерик и Кнайдровского и актов об освидетельствовании состояния их здоровья (кроме находящейся на свободе Софии Прусс).

И[сполнительный] д[олжность] Губернатора Селецкий³⁶
Правитель Канцелярии [podpis nieczytelny]

Оryginał, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria General-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 4729, k. 4-4v.

12

27 sierpnia/9 września 1909 r., Lublin – Pismo pełniącego obowiązki gubernatora lubelskiego M. Sieleckiego do general-gubernatora warszawskiego G. Skałona w sprawie wyroków wydanych przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie wobec głównych uczestników zamachu na policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

М[инистерство] В[нутренних] Д[ел] Варшавскому Генерал-Губернатору
Люблинскій
Губернатор
по Канцелярии
августа 27 [9 IX] дня 1909 года
№ 1860/І
г[ород] Люблин

Начальник Люблинского губернского жандармского управления уведомил меня, что привлеченные к следствию в качестве обвиняемых по делу об убийстве Люблинского Полицеймейстера капитана Улиха Юзеф Панкрось, Бронислав Пастернак и Роман

³⁶ Michał Wiktorowicz Sielecki, ur. w 1867 r. w rodzinie szlacheckiej w guberni czernihowskiej. Był absolwentem Cesarskiej Szkoły Prawoznawstwa. W latach 1890-1907 pracował w I Departamencie Senatu Rządzącego. Ponadto od 1893 r. był honorowym sędzią pokoju w powiecie czernihowskim. Stanowisko wicegubernatora lubelskiego piastował w latach 1907-1914.

Карпинский Варшавским Военным-Окружным Судом приговорены к смертной казни, которая заменена им ссылкой в каторжные работы, а Феликс Внук и Максим Прусс по Суду оправданы.

Соглашаясь с заключением производившего разследование отдельного корпуса жандармов ротмистра Гудима, приведенным в его постановлении от 10 [23] июня с[его] г[ода], я полагал бы необходимым Феликса Внука и Максима Прусса, на основании ст[ати] 32 положения о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия, выслать в одну из отдаленных губерний Сибири под гласный надзор полиции сроком на 5 лет каждого; в отношении же осужденных в каторжные работы Юзефа Панкрося, Бронислава Пастернака и Романа Карпинского переписку дальнейшим производством прекратить.

Об изложенном представляю на благоусмотрение Вашего Высокопревосходительства в дополнение к представлению от 17 [30] сего августа за № 1860.

И[сполнительный] д[олжность] Губернатора Селецкий
Правитель Канцелярии [podpis nieczytelny]

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria Generał-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 4729, k. 5.

13

9/22 listopada 1909 r., Petersburg – Pismo tajne towarzysza ministra spraw wewnętrznych P. Kurlowa do generał-gubernatora warszawskiego G. Skalona informujące o karach administracyjnych wydanych wobec osób należących do Polskiej Partii Socjalistycznej – Frakcja Rewolucyjna i podejrzanych o współudział w zorganizowaniu zamachu na policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

Министерство Арестантское
Внутренних Дел Секретно
Департамент
Полиции Господину Варшавскому Генерал-Губернатору
по 5 делопроизводству
9 [22] ноября 1909 г[ода]
№ 88952

По рассмотрению Особным Совещанием, образованным согласно ст[ати] 34 Положения о государственной охране, обстоятельстве дела о содержащихся под стражей мещанине Яне Антонове ЗВЯСТОВАНСКОМ, крестьянине Феликсе Семенове ВНУКЕ, мещанах Максиме Ильине ПРУССЕ, Софии Александровой ПРУСС, Станиславе Юзефовой МЕРИК, Виктор-Адамове Антонове МЕРИКЕ, Станиславе Михайлове НЕДЗЯЛЕК и крестьянине Михаиле (внебрачном) КНАЙДРОВСКОМ избличаемых в принадлежности к революционной организации и подозреваемых в прикосновенности к убийству Люблинского Полицеймейстера капитана Улиха, Г[осподин] Министр Внутренних Дел постановил: выслать под гласный надзор полиции: Звястованского и Внука в Нарымский край Томской губернии на три года,

Кнайдровскаго в Вятскую губернию на два года, а остальных в ту-жу Вятскую губ. на три года, считая срок для всех с 31 октября [13 XI] 1909 года.

О такимым постановлении имею честь уведомить Ваше Высокопревосходительство, следствие отношения от 30 сентября [13 X] сего года за № 3483, для зависящих распоряжений и объявления означенным лицам.

За Министра Внутренних Дел, Товарищ Министра, в должности Шталмейстера, Генерал-майор П[авел] Курлов³⁷.

За Директора Зубовчин

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Główne Akt Dawnych, Kancelaria General-Gubernatora Warszawskiego, sygn. 4729, k. 25.

14

15/28 stycznia 1912 r., Siedlce – Pismo tajne naczelnika siedleckiego gubernialnego zarządu żandarmerii do naczelnika zarządu żandarmerii powiatu i guberni lubelskiej w sprawie losów głównych sprawców zamachu na policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

НАЧАЛЬНИК Секретно
СЕДЛЕЦКАГО
ГУБЕРНСКАГО
ЖАНДАРМСКАГО
УПРАВЛЕНИЯ
Отделение 2-е
15 [28] Января 1912 г[ода]
№ 51
Гор[од] Седлец

В дополнение к телеграмме моей от 4-го [17] сего Января за № 8 сообщаю, что по уведомлению Начальника Седлецкой Тюрьмы арестанты: Юзеф Петров ПАНКРОСЬ, Бронислав Станиславов ПАСТЕРНАК, Роман Томашев КАРПИНСКИЙ 2 [15] Августа 1910 года, на основании распоряжения Главного Тюремного Управления от 9-го [22] Июля 1910 года за № 21022, отправлены: первые двое в распоряжение Вологодскаго Губернатора, а последний в распоряжение Владимирскаго Губернатора.

37 Paweł Grigorijewicz Kurlow, ur. w 1860 r.; ukończył Wojskową Akademię Prawniczą; do 1903 r. pracował w pionie prokuratorskim; w latach 1903-1905 wicegubernator kurski; w latach 1905-1906 gubernator miński; od 1906 r. członek Rady ministra spraw wewnętrznych; we wrześniu 1907 r. mianowany naczelnikiem Głównego Zarządu Więziennego; do marca 1909 r. wicedyrektor Departamentu Policji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, towarzysz ministra spraw wewnętrznych oraz dowódca Samodzielnego Korpusu Żandarmów; po śmierci premiera Rosji Piotra Stołyptina we wrześniu 1911 r. został zwolniony z zajmowanych stanowisk; po wybuchu rewolucji lutowej został aresztowany; po zwolnieniu z aresztu w 1918 r. udał się na emigrację, gdzie zmarł w 1923 r.

ВНУК в Седлецкой тюрьме не содержался.

Полковник [podpis nieczytelny]

НАЧАЛЬНИКУ ЖАНДАРМСКАГО УПРАВЛЕНИЯ ЛЮБЛИНСКАГО УЕЗДА
И ГУБЕРНИИ

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 822, k. 48.

15

22 maja/4 czerwca 1913 r., Lublin – Pismo tajne naczelnika zarządu żandarmerii powiatu lubelskiego do naczelnika lubelskiego gubernialnego zarządu żandarmerii w sprawie wyroków wydanych przez Warszawską Izbę Sądową wobec uczestników zamachu na policmajstra miasta Lublina A. Ulicha.

НАЧАЛЬНИК Секретно

ЖАНДАРМСКАГО

УПРАВЛЕНИЯ

Люблинского уезда

мая 22 [4 VI] дня 1913 г[ода]

№ 936

г[ород] Люблин

Варшавская Судебная Палата, в судебном заседании, в городе Люблине, 21 сего Мая [3 VI], рассматривала дело по обвинению Станислава ЯКУБАСА³⁸, Яна ОКОНЯ и Антона ФРОНКА, в убийстве Люблинского Полициймейстера капитана Улиха и приговорила в каторжные работы: Якубаса на 20 л[ет], Оконя на 7 лет, Фронка на 4 года.

Об изложенном Доношу Вашему Высокоблагородию.

Подполковник Шмидт

НАЧАЛЬНИКУ ЛЮБЛИНСКАГО ГУБЕРНСКАГО ЖАНДАРМСКАГО
УПРАВЛЕНИЯ

Oryginał, maszynopis.

Archiwum Państwowe w Lublinie, Zarząd Żandarmerii Guberni Lubelskiej, sygn. 822, k. 64.

38 Stanisław Jakubas, s. Macieja, ur. w 1878 r. we wsi Świdniczek w powiecie lubelskim, w rodzinie chłopskiej. Uczył się w szkole elementarnej, której nie ukończył. Był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej – Frakcja Rewolucyjna. Został aresztowany 26 listopada/9 grudnia 1911 r. w Lublinie.